

Udgivet 7. december 2022

Landbrugets økonomi i lyset af den grønne omstilling

Klaus Kaiser

SEGES Innovation, Ledelse & Økonomi

I nærværende notat beskrives effekten af de seneste reformer, relateret til den grønne omstilling af dansk landbrug. Der indgår betydelige grønne aftryk i den senest vedtagne EU-reform (CAP2027) og i landbrugsaftalen fra oktober 2021 samt en række andre tiltag. Der vises økonomiske konsekvenser af de elementer, der på nuværende tidspunkt kan kvantificeres. Desuden foretages betragtninger vedrørende en eventuel CO2-afgift.

Ambitioner for landbrugets grønne omstilling

Der fremlægges i disse år en lang række forslag, som har til hensigt at forfølge målsætninger inden for bæredygtighed. Det gælder for eksempel forslag til fordel for biodiversitet, cirkulær økonomi, økologi, naturgenopretning, skovrejsning og vådområder mv. samt reduktion af diverse udledninger. For eksempel arbejdes der med udtagning af lavbundslande, etablering af mini-vådområder, braklægning, omlægning til økologi, øget græsareal, biomasse- og energiproduktion, sprøjteforbud i drikkevandszoner, reduktion af den animalske produktion mv.

Mange af tiltagene er endnu på forslagsstadiet, og også en række af de tiltag, der indgår i allerede vedtagne aftaler, såsom CAP2027 og landbrugsaftalen, er endnu ikke specificerede, hvorfor der ikke kan foretages konkrete beregninger på konsekvenserne for landbrugets økonomi. Andre tiltag derimod er tilstrækkeligt konkrete til, at der kan beregnes konsekvenser.

I de allerede vedtagne reformer er det blandt andet hensigten at nedbringe udledningen af kvælstof og CO2 ganske betragteligt. Den overordnede målsætning er at nedbringe landbrugets udledning af CO2 med 7,4 mio. tons CO2 frem til 2030 samt reducere udledningen af kvælstof med 6.500 tons via landbrugsaftalens initiativer og 1.200 tons via den nye CAP.

Flere af initiativerne i oplægget er baseret på kendte virkemidler, som allerede er besluttet finansieret via finansloven. Desuden omfatter oplægget en række initiativer på forsknings- og udviklingsområdet. Endelig kræver en række yderligere initiativer finansiering, som helt eller delvist primært foreslås finansieret via den kommende fælles landbrugspolitik.

Landbrugets omkostninger som følge af den grønne omstilling

Omkostninger og ændrede produktionsbetingelser ved de grønne tiltag falder i to kategorier:

- Mindre areal på grund af udtagning af jord (lavbund og GLM8), skovrejsning, ekstensivering, marginalisering af jorde mv.
- Højere omkostninger/lavere tilskud fra f.eks. CAP2027 (lavere EU-støtte, eco-schemes, udjævning mv.), hyppig udslusning af gylle, kvælstofregulering, evt. CO2e-afgift mv.

Visse tiltag er i første omgang aftalt som frivillige løsninger, for eksempel kvælstofregulering. Hvis landbruget ikke lykkes med de frivillige ordninger, implementeres målrettet regulering. Hvor drastisk

de forskellige reformer og tiltag påvirker landbruget afhænger blandt andet af tidsfaktoren i den teknologiske udvikling og implementeringen. Jo bedre og hurtigere det lykkes at udvikle og implementere teknologiske løsninger, desto mere reduceres landbrugets omkostninger.

Den grønne omstilling i landbruget kræver store investeringer. De nu-kendte reformtiltag forventes at medføre årlige meromkostninger i mia. størrelsen. De største omkostninger pålægges mælkeproduktionen.

Udover de på nuværende tidspunkt kendte omkostninger for landmændene, vil der være omkostninger forbundet med en række yderligere "grønne" målsætninger, f.eks. inden for dyrevelfærd, biodiversitet og cirkulær økonomi samt omkostninger til dokumentation, ESG-rapportering mv.

Når det skal vurderes, i hvilken grad landbruget er gearret til at afholde de ekstra omkostninger og investeringer, hører det med til billedet, at der er stor spredning i landmændenes indkomster. Gennemsnitsindkomsten dækker således over betydelige forskelle i forudsætningerne for at kunne præstere tilstrækkelig likviditet til at dække de "grønne" meromkostninger.

Det kan være vanskeligt at udskille EU-reformens enkelte bestanddele i forhold til i hvilken grad de vedrører den grønne omstilling. Selvom formålene kan være andre, medfører udjævning eksempelvis, at økonomien i kvægsektoren bliver mindre holdbar, hvilket alt andet lige vil reducere landbrugets udledning af CO₂. På tilsvarende vis kan fleks og andre tiltag have indirekte effekter på udledningen via produktionsstrukturen og økonomien i erhvervet.

Hovedparten af finansieringen til de grønne tiltag fremskaffes via den direkte støtte i den fælles landbrugspolitik såkaldte eco-schemes og ved at anvende EU's landdistriktsmidler. Da en betydelig del af støtten således gøres afhængig af opfyldelse af grønne målsætninger, vurderes tiltagene i EU-reformen sammen med de grønne tiltag i landbrugsaftalen som helhed.

I beregningen af konsekvenserne tages der højde for, i hvilket omfang der til initiativerne til grøn omstilling via eco-schemes knytter sig hel eller delvis finansiering af omkostningerne, supplerende ordninger og evt. incitamentsbetaling. Beregningerne af effekten for landbrugets økonomi foretages endvidere på tidspunktet for fuld indfasning af reformernes initiativer.

I forhold til kvælstofmålsætningen bygger beregningerne på konsekvenserne af målrettet regulering. Det vil sige, der er ikke indregnet målopfyldelse, compensation eller afbødende foranstaltninger, hvis de frivillige ordninger ikke er tilstrækkelige. Dermed er resultaterne et udtryk for, hvor stor en omkostning landbruget maksimalt kan forvente under vilkår med målrettet regulering.

Alle driftsgrene og alle landbrug bliver berørt af reformerne. Der er dog stor forskel på, hvor meget den enkelte bedrift påvirkes af initiativerne. Blandt andet afhænger effekten af, hvor hårdt hvert enkelt opland reguleres, hvilke virkemidler, der er til rådighed, omkostningerne herved samt landmændenes økonomiske udgangspunkt og potentiale. Generelt bliver kvægsektoren, økologer og små bedrifter umiddelbart hårdest ramt. Udover at nogle virksomheder direkte går konkurs, bliver mange af de berørte virksomheder svækket og produktionsbegrænset i et omfang, hvor det kan overvejes, om fortsat landbrugsdrift overhovedet giver mening.

Hvis alle tiltag regnes med, mister en gennemsnitlig heltidsbedrift samlet set ca. 210.000 kr. eller 1.145 kr. pr. ha. De ekstra omkostninger til disse dele af den grønne omstilling udgør en meget stor andel af den gennemsnitlige indkomst. For en gennemsnitlig heltidsbedrift svarer det til 30 pct. af driftsresultatet i en 6-årig konjunkturmæssigt "normal" periode.

Table 1: Income effect divided by production sectors

Gns. pr. heltidsbedrift	CAP			Øvrige initiativer		Målrettet regulering	Samlet effekt af CAP, øvrige initiativer og målrettet regulering		Areal	Samlet effekt som andel af driftsresultat	
	EU-støtte	Støtte efter udjævning, supplerende ordninger, fleks og eco schemes*	Ændring	Mættet fedt i foderet	Hyppig udslusning af gylle	Gns. tab	Gns. tab i alt	Gns. tab pr. ha	Areal (ha)	6 års gennemsnitligt driftsresultat	Pct.
Gns. pr. bedrift*	442.954	390.178	-52.776	-27.618	-3.754	-125.889	-210.036	-1.145	196	697.282	-30
Mælk	478.690	389.438	-89.252	-90.896	-56	-178.201	-358.405	-2.092	186	709.659	-51
Okse-/kalvekød	395.346	358.455	-36.891	-2.344	-28	-70.450	-109.714	-1.058	131	259.760	-42
Stivelseskartofler	555.787	478.265	-77.522	-31	-86	-29.910	-107.550	-500	250	475.469	-23
Sukkerroer	836.832	721.224	-115.608	-1.081	-927	-181.961	-299.576	-924	358	602.702	-50
Grise	389.918	367.429	-22.488	-50	-14.732	-115.824	-153.094	-742	194	1.297.417	-12
Øvrige husdyr	221.378	196.301	-25.078	-321	-840	-50.479	-76.718	-606	102	255.425	-30
Øvrige planter	513.064	478.909	-34.155	-350	-271	-137.289	-172.066	-785	253	421.145	-41
Økologiske Kvæg	585.080	534.613	-50.467	0	-22	-411.041	-461.530	-3.161	246	934.593	-49
Økologiske Planter	511.097	468.969	-42.128	0	-88	-226.648	-268.864	-3.833	240	254.151	-106
Akkumuleret (mio. kr.)											
Alle driftsgrene	3.888	3.425	-463	-242	-33	-1.105	-1.844	-1.145	1.722.825	6.120	-30
Mælk	1.264	1.029	-236	-240	0	-471	-947	-2.092	491.457	1.874	-51
Okse-/kalvekød	135	122	-13	-1	0	-24	-37	-1.058	44.613	89	-42
Stivelseskartofler	234	202	-33	0	0	-13	-45	-500	105.421	201	-23
Sukkerroer	360	310	-50	0	0	-78	-129	-924	154.059	259	-50
Grise	816	769	-47	0	-31	-242	-320	-742	405.388	2.715	-12
Øvrige husdyr	291	258	-33	0	-1	-66	-101	-606	134.493	336	-30
Øvrige planter	786	734	-52	-1	0	-210	-264	-785	387.394	646	-41
Økologiske Kvæg	255	233	-22	0	0	-179	-201	-3.161	106.967	407	-49
Økologiske Planter	67	61	-6	0	0	-30	-35	-3.833	31.481	33	-106

Hovedparten af nedgangen i indtjening stammer fra målrettet regulering, der står for ca. 60 pct. af den samlede nedgang. 25 pct. af tabet kan tilskrives CAP-reformen, mens resten af tabet - ca. 15 pct. - stammer fra hyppig udslusning af gylle og øget fedt i foderet. I alt reduceres heltidsbedrifternes indkomst med over 1,8 mia. kr. om året. Landbruget total set - dvs. inklusive deltids-bedrifter – mister ca. 2,5 mia. kr. om året.

Opdelt på driftsgrene fremgår det af tabellen, at alle driftsgrene påføres større omkostninger, range-
rende fra 77.000 kr. til 358.000 kr. for et gennemsnitligt heltidsbrug. Det udgør generelt en stor del af det gennemsnitlige driftsresultat – i nogle tilfælde op til halvdelen af en driftsgrens typiske årsind-
komst. Med en nedgang på næsten 360.000 kr. i gennemsnit står mælkeproducenterne for den stør-
ste indkomstnedgang. Ca. halvdelen stammer fra målrettet regulering, mens CAP og mættet fedt i fo-
deret står for hver en fjerdedel.

Da normreduktion på økologiske bedrifter ikke er tilgængeligt som virkemiddel, bliver konsekvensen på disse bedrifter omfattende økologisk brak med nedgang i den økologiske produktion til følge. Ta-
bene for økologiske kvægbedrifter topper med 462.000 kr., og en tredjedel af arealet bliver lagt brak.
Også økologiske planteproducenter kan imødesee tab, der er større end det gennemsnitlige tab i land-
bruget.

I CAP'en isoleret set rammes driftsgrene forskelligt på grund af initiativernes uensartede påvirkning af driftsgrenenes økonomi, kombineret med de påtænkte afbødende ordninger for udjævning, der ikke fuldt ud kompenserer for udjævningen i de særligt støttede sektorer. I forhold til CAP'ens samlede på-
virkning med udjævning, supplerende ordninger, fleks og eco-schemes ligger påvirkningen af drifts-
grenenes gennemsnitlige driftsresultat mellem ca. 20.000 og 115.000 kr.

Øget mættet fedt i foderet rammer næsten ensidigt mælkeproducenterne og medfører omkostninger i størrelsesordenen 90.000 kr. pr. heltidsbedrift.

Hyppigere udslusning af gylle rammer næsten ensidigt griseproducenterne, men i relativt beskedent omfang. En gennemsnitlig grisbedrift ventes at få øgede omkostninger på ca. 15.000 kr. herfra. Denne omkostning er især relevant for producenter af slagtegrise.

Udover bedriftens aktiviteter afhænger effekten af de forskellige tiltag målt i kr. også af bedriftens størrelse, da støtten er knyttet til arealerne, og effekten af eco-schemes er samme beløb pr. hektar.

På længere sigt vil der være mange og forskelligartede forhold, som vil få afgørende indflydelse på landbrugets og de enkelte landbrugsvirksomheders økonomiske kapacitet og forudsætninger for at kunne foretage den grønne omstilling. Forholdene for landbrugsvirksomhederne vil endvidere være afgørende for, hvorvidt virksomheden vil kunne overleve.

Beregninger via SEGES' holdbarhedsmodel¹ viser, at summen af reformtiltag kan medføre op mod en fordobling af konkurstruede virksomheder, så der efter implementeringen af de grønne tiltag er op mod 20 pct. af alle landbrugsvirksomheder, der er konkurstruede.

I den resterende gruppe af ikke konkurstruede eller i mindre grad konkurstruede, vil der ligeledes være bedrifter, der rykker tættere på en kritisk situation, og virksomhederne vil alt andet lige i mindre grad være i stand til at kunne foretage investeringer og deltage i ejerskifter med konkursramte virksomheder.

Reformernes effekt på landbrugets økonomiske forudsætninger, overlevelsessevne og struktur vil i høj grad påvirke udviklingen i dansk landbrug. For eksempel vil udvikling og implementering af ny grøn teknologi være udslagsgivende for, hvilke virksomheder og sektorer, der får hhv. medvind og modvind i de kommende år. Både i forhold til virksomhedernes konkurrenceevne, for-brugerpræferencer og at leve op til myndighedskrav.

---

¹ Holdbarhedsmodellen har til formål at vurdere virksomhedernes overlevelsessevne og bygger på konjunktur-
neutrale forudsætninger for eksempelvis priser, renter og udbytter samt et "neutralt" investeringsniveau. Valg af vari-
able og opdeling af akserne er målrettet vurderingen af overlevelsessevnen. Soliditet anvendes til at vurdere virk-
somhedens evne til at modstå træk på egenkapitalen. Konjunkturjusteret likviditet ift. omsætningen anvendes til at
vurdere indtjeningsevnen, relativt til virksomhedens størrelse. Der er anvendt bogførte værdier.

Udviklingen vil ligeledes være afgørende for eventuelle ændringer i forhold vedrørende finansiering, kapitalfremskaffelse, ejerskiftemodeller og ejerskab.

Det er endvidere et sandsynligt scenarie, at strukturudviklingen i det kommende årti vil indebære, at animalsk produktion kommer til at udgøre en mindre andel af landbrugsproduktionen til fordel for en større andel med planteavl.

Arealreduktioner som følge af udtagning af lavbundslande, GLM8-krav, skovrejsning, byudvikling, brak eller andet udyrket jord vil medføre, at antallet af husdyr må begrænses, både på grund af knaphed på jord til gylleudbring og foderproduktion. Dette gælder især i dyretætte områder. Særligt økologiske mælkeproducenter vil mærke effekten af indskrænkninger i foderareal, da substitution med kraftfoder ikke er en mulighed.

Grøn skattereform

Sammen med de ovenfor anførte reformer vil indførelsen af en CO₂-afgift i en størrelsesorden på 750 kr. pr. t CO₂, som de øvrige danske erhvervssektorer er blevet pålagt, øge landbrugets meromkostninger i et omfang, så langt størstedelen af indkomstgrundlaget i landbruget fjernes. Det vil have alvorlige konsekvenser både for landbruget selv og for tilknyttede erhverv, herunder leverandører, afsætningsvirksomheder og den finansielle sektor.

Som en del af landbrugsaftalen blev der af Folketinget fastsat et bindende reduktionsmål for land- og skovbrugssektorens drivhusgasudledninger på 55-65 pct. ift. 1990-udledningen svarende til, at land- og skovbrugssektorens drivhusgasudledninger skal nedbringes med ca. 6,1-8,0 mio. t CO₂ i 2030 på baggrund af klimafremskrivningen 2021. Det er senere udmøntet i et reduktionskrav på landbrugets udledning på op til 7,4 mio. t CO₂ frem mod 2030.

Der er nedsat en ekspertgruppe for en grøn skattereform, hvis endelige rapport fremlægges i 2023, og som skal indeholde forslag til, hvordan landbruget kommer i mål med målsætningen, herunder anbefalinger vedrørende mulige tiltag for omkostningseffektiv regulering af landbruget, som adresserer CO₂-udledninger og øvrige eksternaliteter, for eksempel miljø og sundhed. En CO₂-afgift anses af forligspartierne som et afgørende instrument til at indfri 70 pct.-målsætningen under hensyntagen til Klimalovens guidende principper. Sandsynligheden taler på nuværende tidspunkt for, at der indføres en CO₂-afgift på dansk landbrug.

Landbrugsaftalen indeholder allerede en række initiativer, som skal reducere udledningen af drivhusgasser med 7,4 mio. t CO₂. Initiativerne i det såkaldte "implementeringsspor" indeholder nu-kendte tiltag og teknikker. De indebærer følgende:

Implementeringssporet har til formål at reducere udledningen med 2,4 mio. t CO₂:

- Hyppigere udslusning af gylle fra svinestalde (0,17 mio. t CO₂ i 2030).
- Et generelt reduktionskrav på kvæg, der ventes at kunne reducere udledningen fra husdyrenes fordøjelse med 0,16 mio. t CO₂ i 2030.
- Udtagning og vådgørelse af kulstofrig lavbundsland. Den aktuelle ambition er udtagning af 88.500 ha lavbundsland inkl. randarealer. Sammen med ekstensivering anslås indsatserne at kunne nedbringe udledningen med 0,43 mio. t CO₂ i 2030.
- Privat skovrejsning (0,05 mio. t CO₂).
- Implementering af eco-schemes fra EU's landbrugspolitik CAP 2023-2027 i Danmark (0,38 mio. t CO₂ i 2030).
- Kvælstofindsatser, som reducerer udledning af 10.800 t N ventes samtidig at reducere CO₂-udledningen med 0,64 mio. t i 2030.
- Midlertidig reduceret hungst i skove (0,07 mio. t CO₂).
- Ekstensivering af landbrugsland ventes yderligere at kunne bidrage til indfrielse af aktiv udtagning af lavbundsland med et teknisk reduktionspotentiale på 0,5 mio. t CO₂ i 2030.

Udviklingssporet indeholder allerede besluttede – men endnu ikke udviklede/implementerede tiltag, der tilsammen skal reducere udledningen med 5 mio. t CO₂:

- Brun bioraffinering (pyrolyse) (2 mio. t CO₂).
- Gyllehåndtering (1 mio. t CO₂).
- Fodertilsætning (1 mio. t CO₂).
- En fordobling af den økologiske arealanvendelse (0,5 mio. t CO₂).
- Udvidet lavbundslandspotentiale (0,5 mio. t CO₂).

Udviklingstiltagene er tænkt som initiativer, der gør det muligt at opnå udvikling af dansk landbrug med afsæt i en teknologisk tilgang til løsning af nedbringelse af landbrugets udledning af drivhusgasser og næringsstoffer. Efterhånden som de teknologiske tiltag til nedbringelse af udledning af drivhusgasser udvikles tilstrækkeligt, flyttes initiativerne over i implementeringssporet.

Hvis initiativerne i udviklingssporet reducerer udledningen af CO₂ fra landbruget, er der også mulighed for at reducere omkostningerne i forbindelse med den grønne omstilling. Det er dog ikke givet, eftersom både udvikling og implementering typisk er forbundet med omkostninger for den enkelte landmand. I den udstrækning de grønne investeringer ikke kan kombineres med eller træde i stedet for traditionelle investeringer eller kan spare omkostninger, vil opfyldelse af grønne målsætninger udgøre en meromkostning. Omkostningerne afhænger blandt andet af afgiftsniveauet, implementeringshastigheden og evt. kompensationsordninger eller afbødende foranstaltninger.

Hvis en CO₂-afgift på samme niveau som vedtaget for landets øvrige sektorer pålægges den nuværende produktion, og der anvendes nationale normer for CO₂-udledningen, beløber de direkte økonomiske konsekvenser målt ved indkomstvirkningen sig til godt 1 mio. kr. for en gennemsnitlig heltidsbedrift. Det svarer til 6-7 mia. kr. for heltidslandbruget i alt. Det kommer vel at mærke oven i de allerede vedtagne reformer og tiltag jf. ovenfor. Det vil i givet fald ændre afgørende ved landbrugets økonomiske holdbarhed. Kvægsektoren er mest udsat.

Der hersker dog stor usikkerhed om effekten af en CO₂-afgift. Meget taler for, at omkostningen i praksis bliver mindre, både fordi landbrugets produktionsgrundlag og struktur – og dermed afgiftsgrundlaget – vil ændre sig i mere klimaneutral retning i de kommende år, der vil blive gjort teknologiske landvindinger, og der vil formentlig blive vedtaget afbødende foranstaltninger. Men også fordi der er stor usikkerhed om beregning af effekten, herunder udviklings- og implementeringsomkostningerne, indkomsteffektens påvirkning af aktivværdierne i landbruget samt de mange potentielle afledte og dynamiske effekter, jf. nedenfor. De afledte og dynamiske effekter er gældende såvel ved de allerede vedtagne tiltag som hvis en CO₂-afgift tilføjes – dog selvsagt med forskellig styrke.

Afledte og dynamiske effekter

Nedenstående afledte og dynamiske effekter er ikke fuldstændig, men som eksempler kan nævnes:

- Et fald i jordpriserne og en forringelse af landbrugsvirksomhedernes indkomstmæssige forhold vil medføre en forringelse af landmændenes kreditværdighed og kreditinstitutternes sikkerhed for udlån til landbrug og kan føre til store tab i den finansielle sektor og højere finansieringsomkostninger (renter og bidragssatser). Det kan igen medføre lavere indkomst, hvorved de pågældende virksomheders økonomiske robusthed yderligere forringes.
- Lavere indkomst vil føre til et lavere investeringsniveau, hvorved virksomhedens konkurrencekraft og overlevelsessevne på sigt forringes.
- Forringet harmoni som følge af udtagning og marginalisering af jord øger risikoen i form af en lavere selvforsyningsgrad og øget eksponering over for udsving i markedspriserne på foder.
- Den samlede række af initiativer i den grønne omstilling af landbruget og den forringede økonomi kan medføre strategiske og adfærdsmæssige ændringer i forhold til innovationskraft, forretningsområde, forretningsmodel, opsparing etc. Herved opstår risikoen for at virksomhedernes udviklingsmuligheder og indtjening begrænses i en sådan grad, at der ikke er mulighed for at foretage en omstilling i bæredygtig retning. Herved kan perspektiverne ved fortsat drift og udvikling svinde ind. Det kan endvidere medføre begrænset adgang til kapital, hvilket yderligere hindrer udvikling af virksomheden.
- En nedgang i råvaregrundlaget vil betyde væsentlige meromkostninger i forarbejdningsleddet som følge af lavere kapacitetsudnyttelse – en omkostning som dækkes af de fortsættende landmænd.
- Et mindre areal kan medføre tilpasninger af virksomhedernes kapacitet, for eksempel maskinparken samt lavere variable omkostninger. Konsekvensen kan på kort sigt blive lavere løbende omkostninger, men også lavere priser på aktiverne som følge af større udbud.
- Et fald i jordpriserne kan medvirke til at forbedre forudsætningerne for rentabilitet for ny-etablerede landmænd, herunder rentabilitet ved animalsk produktion. I forhold til fortsat landbrugsdrift på de pågældende virksomheder, kan et eventuelt ejerskifte muligvis ændre indkomst- og konkursberegningerne i positiv retning. I givet fald vil et ejerskifte og genetablering af den animalske produktion dog medføre et højere CO₂e-omkostningsniveau.

- Grøn omstilling med mindre udledning fra landbrugsprodukterne kan åbne for nye muligheder for øget afsætning på højprismarkeder, hvilket kan trække i positiv retning for virksomhedens indtjening.

Det er ikke muligt at beregne konsekvenserne af de mange afledte og dynamiske effekter ved reformtiltagene, men nettoeffekten vil med stor sandsynlighed være negativ for landbrugets økonomi og udviklingsmuligheder.

Afsluttende bemærkninger

Der er vedtaget en række reformer, som på afgørende vis kan få indflydelse på omkostningsniveauet og som stiller store krav til landbrugets evne til at omstille sig i en mere bæredygtig retning. For en lang række af de tiltag, der er vedtaget, er det endnu ikke muligt at beregne konsekvenser. Uvished hersker der også om eventuelle kompensationsordninger eller afbødende foranstaltninger. Endvidere afhænger en stor del af målopfyldelsen af bidrag fra den teknologiske udvikling. Der er derfor stor usikkerhed om landbrugets økonomiske udsigter i lyset af den grønne omstilling.

De nu-kendte initiativer, som er tilstrækkelig konkrete til, at der kan beregnes konsekvenser, vil uden kompensation mv. udgøre en merudgift for et gennemsnitligt landbrug på over 200.000 kr., svarende til ca. 1,8 mia. kr. på erhvervsniveau. Dertil kommer en evt. CO₂-afgift, som i værste fald kan koste et gennemsnitligt landbrug i omegnen af 1 mio. kr. – dog med store forskelle og generelt væsentligt højere for kvægproducenter – hvilket svarer til 6-7 mia. kr. på erhvervsniveau.

Risikoen for meromkostninger og nedbrud af struktur i og omkring landbruget er stor, og der er derfor al mulig grund til at være varsom, især ved en eventuel indførelse af en CO₂-afgift.

I landbruget er der som udgangspunkt behov for en generel styrkelse af indtjeningen i landbruget, massive investeringer i udvikling og implementering af "grøn" teknologi, som kan sænke omkostningerne i en fremtidig "grøn landbrugsproduktion" samt intelligent implementering af de forskellige tiltag og kompenserende eller afbødende foranstaltninger i dele af landbruget.

Efterhånden som de forskellige tiltag konkretiseres og udviklingen i landbruget tager form, er der behov for yderligere analyser. Opfølgende undersøgelser kan med fordel indbefatte beregninger på opdaterede regnskaber samt supplerende beregninger, når niveauet for en eventuel afgift og eventuelle afbødende ordninger er kendte, da der for nærværende er mange uafklarede forhold.

SEGES Innovation

Agro Food Park 15, 8200 Aarhus N

T: +45 8740 5000 - F: +45 8740 5010 - E: info@seges.dk

Ansvar: Informationerne på denne side er af generel karakter og søger ikke at løse individuelle eller konkrete rådgivningsbehov. SEGES er således i intet tilfælde ansvarlig for tab, direkte såvel som indirekte, som brugere måtte lide ved at anvende notatets informationer.